

Загальні критерії оцінювання навчання учнів 5 класів, які здобувають освіту
відповідно до нового Державного стандарту базової середньої школи

Рівні результатів оцінювання	Бал	Загальна характеристика
I. Початковий	1	Учень/учениця розрізняє об'єкти вивчення
	2	Учень/учениця відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення
	3	Учень/учениця відтворює частину навчального матеріалу; з допомогою вчителя виконує елементарні завдання
II. Середній	4	Учень/учениця з допомогою вчителя відтворює основний навчальний матеріал, повторює за зразком певну операцію, дію
	5	Учень/учениця відтворює основний навчальний матеріал, з помилками й неточностями дає визначення понять, формулює правило
	6	Учень/учениця виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу; відповідає правильно, але недостає осмислено; застосовує знання при виконанні завдань за зразком
III. Достатній	7	Учень/учениця правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, наводить окремі власні приклади на підтвердження певних думок, частково контролює власні навчальні дії
	8	Учень/учениця має достатні знання, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність; відповіді логічні, хоч і мають неточності
	9	Учень/учениця добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, аналізує й систематизує інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією
IV. Високий	10	Учень/учениця має повні, глибокі знання, використовує їх у практичній діяльності, робить висновки, узагальнення
	11	Учень/учениця має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, знаходить інформацію та аналізує її, ставить і розв'язує проблеми

	12	Учень/учениця має системні,міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм,усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях;самостійно аналізує,оцінює,узагальнює опанований матеріал,самостійно користується джерелами інформації,приймає обґрунтовані рішення
--	-----------	---

Під час оцінювання загальних результатів, які прописані в Стандарті й у Свідоцтві досягнень учня/учениці 5 класу, РЕКОМЕНДУЄМО враховувати оцінки за такі види робіт:

I семестр	II семестр
1. Аудіювання 2. Говоріння — діалог + усний переказ (одна оцінка, яка є середнім арифметичним за виконані роботи) 3. Читання — читання мовчки 4. Письмо — письмовий переказ + диктант (одна оцінка, яка є середнім арифметичним за виконані роботи)	1. Аудіювання 2. Говоріння — усний твір 3. Читання — читання вголос 4. Письмо — письмовий твір + диктант (одна оцінка, яка є середнім арифметичним за виконані роботи)

I. СПРИЙМАЄ УСНУ ІНФОРМАЦІЮ НА СЛУХ / АУДІЮВАННЯ

Перевіряється здатність учня/учениці сприймати на слух незнайоме за змістом висловлювання із одного прослуховування:

а) розуміти мету висловлювання, фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему і основну думку висловлювання, виразально-зображувальні засоби прослуханого твору;

б) давати оцінку прослуханому.

1. Перевірка аудіювання учнів/учениць здійснюється фронтально .

Учитель читає один раз незнайомий учням/ученицям текст, а потім пропонує серію запитань з варіантами відповідей. Учні/учениці повинні мовчки вислухати кожне запитання, варіанти відповідей до нього, вибрати один із варіантів і записати лише його літеру поряд із номером запитання.

У п'ятому класі здобувачам освіти пропонуються 6 запитань з чотирма варіантами відповідей.

Обсяг тексту аудіювання і тривалість звучання

Клас	Обсяг та час звучання текстів, що належать до			
	художнього стилю		інших стилів	
5-й	400– 500 слів	4– 5 хв	300– 400 слів	3– 4 хв
6-й	500-600 слів	5-6 хв	400-500 слів	4-5 хв
7-й	600-700	6-7	500-600	5-6

8-й	700-800	7-8	600-700	6-7
9-й	800-900	8-9	700-800	7-8

Оцінювання аудіювання

Правильна відповідь на кожне із 6 запитань оцінюється двома балами. Оцінювання здійснюється з огляду на те, що за цей вид діяльності учень/учениця може отримати від 1 бала до 12 балів. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал.

II. УСНО ВЗАЄМОДІЄ ТА ВИСЛОВЛЮЄТЬСЯ / ГОВОРІННЯ

Під час перевірки складених учнями/ученицями висловлювань (діалогів, усних переказів та творів) ураховується ступінь повноти вираження теми, міра самостійності виконання роботи, ступінь вияву творчих здібностей, особистого ставлення до змісту висловлювання.

1. Діалогічне мовлення

Усне діалогічне мовлення перевіряється в 5–9 класах.

1. Перевіряються здатність учнів/учениць:

- а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що обговорюється;
- б) демонструвати вміння: складати діалог відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування; самостійно досягати комунікативної мети, використовувати репліки для стимулювання, підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету, дотримуватися теми спілкування та норм літературної мови, додержуватися правил спілкування, демонструвати певний рівень вправності у процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо);
- в) висловлювати особисту позицію щодо теми, яка обговорюється;
- г) аргументувати висловлені тези, ввічливо спростовувати помилкові висловлювання співрозмовника.

Зазначені характеристики діалогу є основними критеріями під час його оцінювання.

2. Перевірка рівня сформованості діалогічного мовлення здійснюється таким чином: учитель пропонує двом учням/ученицям вибрати одну із запропонованих тем чи мовленнєвих ситуацій (теми чи ситуації пропонуються різного рівня складності), обдумати її й обговорити із товаришем перед класом у формі діалогу протягом 3–5 хвилин. Оцінка ставиться кожному з учнів/учениць.

3. Матеріал для контрольних завдань добирається з урахуванням тематики соціокультурної змістової лінії чинної програми, рівня підготовки, вікових особливостей та пізнавальних інтересів учнів.

3. *Одиниця контролю*: діалог, складений двома учнями/ученицями.

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
Орієнтовна кількість реплік для двох учнів	6– 7 реплік	7-8 реплік	8-10 реплік	10-12 реплік	12-14 реплік

Примітка. Під час оцінювання діалогу необхідно диференціювати репліки на розгорнуті (складаються з двох і більше речень) і нерозгорнуті (виражені одним реченням). Якщо репліки розгорнуті, то їх кількість зменшується. До вказаної кількості не зараховуються слова, що відносяться до мовленнєвого етикету (звертання, привітання, прощання тощо).

Оцінювання мовного оформлення діалогу

Мовне оформлення діалогу орієнтовно, спираючись на досвід учителя і не підраховуючи помилок (зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

Під мовним оформленням діалогу, тексту слід розуміти наявність/ відсутність порушень лексичних, фразеологічних, граматичних (морфологічних, синтаксичних) стилістичних, орфоепічних, акцентологічних, інтонаційних норм української літературної мови, а також соціальних норм українського мовленнєвого етикету.

Критерії оцінювання діалогу

Рівень	Бали	Характеристика складених учнями діалогів
Початковий (Бали цього рівня одержують учні/учениці, успіхи яких у самостійному складанні діалогу поки що незначні)	1	Учень/учениця має значні труднощі в підтриманні діалогу. Здебільшого він/вона відповідає на запитання лише “так” чи “ні” або аналогічними уривчастими реченнями ствердного чи заперечного характеру.
	2	Учень/учениця відповідає на елементарні запитання короткими репліками, що містять недоліки різного характеру, але сам/сама досягти комунікативної мети не може.
	3	Учень/учениця бере участь у діалозі за найпростішою за змістом мовленнєвою ситуацією, може не лише відповідати на запитання співрозмовника, а й формулювати деякі запитання, припускаючись помилок

		різного характеру. Проте комунікативна мета досягається ним/нею лише частково.
Середній (Балів цього рівня заслуговують учні/учениці, які досягли певних результатів у складанні діалогу за двома-чотирма показниками з нескладної теми, але за іншими критеріями результати поки що незначні)	4	Учень/учениця бере участь у діалозі з нескладної за змістом теми, в основному досягає мети спілкування, проте репліки його/її недостатньо вдалі, оскільки не враховують належним чином ситуацію спілкування, не відзначаються послідовністю, доказовістю; трапляється чимало помилок у доборі слів, побудові речень, їх інтонуванні тощо.
	5	Учень/учениця бере участь у діалозі за нескладною за змістом мовленнєвою ситуацією, додержує елементарних правил поведінки в розмові, загалом досягає комунікативної мети, проте допускає відхилення від теми, мовлення його/її характеризується стереотипністю, недостатньою різноманітністю і потребує істотної корекції тощо.
	6	Учень/учениця успішно досягає комунікативної мети в діалозі з нескладної теми, його/її репліки загалом є змістовними, відповідають основним правилам поведінки у розмові, нормам етикету, проте їм не вистачає самостійності суджень, їх аргументації, новизни, лаконізму в досягненні комунікативної мети, наявна певна кількість помилок у мовному оформленні реплік тощо.
Достатній (Балів цього рівня заслуговують учні/учениці, які самостійно, у цілому вправно за більшістю критеріїв склали діалог з теми, що містить певну проблему, продемонстрували належну культуру спілкування, проте за деякими з критеріїв(від 2-х до 4-х) їх мовлення ще містить певні недоліки)	7	Діалогічне мовлення учня/учениці за своїм змістом спрямовується на розв'язання певної проблеми, загалом є змістовним, набирає деяких рис невимушеності; з'являються елементи особистісної позиції щодо предмета обговорення, правила спілкування в цілому додержуються, але ще є істотні недоліки(за 4-ма критеріями): невисокий рівень самостійності й аргументованості суджень, можуть траплятися відхилення від теми, помилки в мовному оформленні реплік тощо.
	8	Учень/учениця загалом вправно бере участь у діалозі за ситуацією, що містить певну проблему, досягаючи комунікативної мети, висловлює судження і певною мірою аргументує їх з допомогою загальновідомих фактів, у діалозі з'являються елементи оцінних

		характеристик, узагальнень, що базуються на використанні прислів'їв і приказок, проте допускаються певні недоліки за кількома критеріями(3-ма).
	9	Учень/учениця самостійно складає діалог з проблемної теми, демонструючи загалом достатній рівень вправності і культури мовлення (чітко висловлює думки, виявляє вміння сформулювати цікаве запитання, дати влучну, дотепну відповідь, виявляє толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника), але в діалозі є певні недоліки за 2-ма критеріями, наприклад: нечітко виражається особиста позиція співбесідників, аргументація не відзначається оригінальністю тощо.
Високий (Балів цього рівня заслуговують учні/учениці, які продемонстрували високу культуру спілкування, переконливо аргументуючи свої думки з приводу проблемної теми, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу; змогли зіставити різні погляди на той самий предмет, навести аргументи “за” і “проти” в їх обговоренні тощо)	10	Учень/учениця складає діалог за проблемною ситуацією, демонструючи належний рівень мовленнєвої культури, вміння формулювати думки, обґрунтовуючи власну позицію, виявляє готовність уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, даючи можливість висловитися партнеру по діалогу; додержується правил мовленнєвого етикету; структура діалогу, мовне оформлення реплік діалогу звичайно відповідає нормам, проте за одним з критеріїв можливі певні недоліки.
	11	Учень/учениця складає діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми (або ж самостійно визначає проблему для обговорення), переконливо й оригінально аргументує свою позицію, зіставляє різні погляди на той самий предмет, розуміючи при цьому можливість інших підходів до обговорюваної проблеми, виявляє повагу до думки іншого; структура діалогу, мовне оформлення реплік діалогу відповідає нормам.

	12	Учень/учениця складає глибокий за змістом і досконалий за формою діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми (або ж самостійно визначає проблему для обговорення), демонструючи вміння уважно і доброзичливо вислухати співрозмовника, коротко, виразно, оригінально сформулювати свою думку, дібрати цікаві, влучні, дотепні, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі й з власного життєвого досвіду, зіставити різні погляди на той самий предмет; здатний/здатна змінити свою думку в разі незаперечних аргументів іншого; додержується правил поведінки й мовленнєвого етикету в розмові.
--	-----------	---

2. Монологічне мовлення (усні переказ і твір)

1. Перевіряється здатність учня/учениці:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (усно);

б) демонструвати вміння:

- будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод з кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);
- урахувувати мету спілкування, адресата мовлення;
- розкривати тему висловлювання;
- виразно відображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний;
- викладати матеріал логічно, послідовно;
- використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;
- додержувати єдності стилю;

в) виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;

г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:

- трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;
- створювати оригінальний текст певного стилю;
- аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;

- викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.
- 2. Організація контролю здійснюється за одним з двох варіантів.
Усі учні/учениці виконують роботу самостійно.
- 3. Перевірка здатності *говорити* (усно переказувати чи створювати текст) здійснюється індивідуально: учитель пропонує певне завдання (переказати зміст матеріалу докладно, стисло, вибірково; самостійно створити висловлювання на відповідну тему) і дає учневі/ учениці час на підготовку.

Оцінювання усного переказу/твору

За усне висловлювання (переказ, твір) ставлять одну оцінку – за зміст, а також якість мовного оформлення (орієнтовно, спираючись на досвід учителя і не підраховуючи помилок, зважаючи на технічні труднощі фіксації помилок різних типів в усному мовленні).

ІІІ. СПРИЙМАЄ ПИСЬМОВІ ТЕКСТИ / ЧИТАННЯ

1. Читання вголос

Контрольна перевірка читання вголос здійснюється в 5-9 класах

1. Перевіряються здатність учня/учениці:
 - а) демонструвати певний рівень розуміння прочитаного;
 - б) виявляти вміння читати із достатньою швидкістю, плавно, з гарною дикцією, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм;
 - в) виражати за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторський задум;
 - г) пристосовувати читання до особливостей слухачів (ступеня підготовки, зацікавленості певною темою тощо).
2. Перевірка вміння читати вголос здійснюється індивідуально: учитель дає учневі/учениці текст, опрацьований на попередніх уроках, деякий час на підготовку і пропонує прочитати цей текст перед класом.
3. *Матеріал для контрольного завдання:* знайомий учневі/учениці текст, дібраний відповідно до вимог програми для кожного класу; текст добирається з таким розрахунком, щоб час його озвучення (за нормативною швидкістю) окремим/ою учнем/ученицею дорівнював 1–2 хвилинам (для читання слід пропонувати невеликі тексти зазначених у програмі стилів, типів і жанрів мовлення, відносно завершені уривки творів або порівняно великий текст, розділений на частини, які читаються кількома учнями/ученицями послідовно).
4. *Одиниця контролю:* озвучений учнем/ученицею текст (швидкість читання у звичайному для усного мовлення темпі – 80–120 слів за хвилину).

Критерії оцінювання читання вголос

Рівень	Бали	Характеристика читання
Початковий (Бали цього рівня одержують учні/учениці, які читають дуже повільно, припускаються значної кількості помилок у структуруванні тексту і речення, прочитанні і вимові слів, інтонуванні речень)	1	Учень/учениця читає, не зв'язуючи слова між собою інтонаційно, не відділяючи одне речення від іншого, припускається значної кількості помилок на заміну, перестановку, пропуск (складів, слів); вимовляє в багатьох випадках слова відповідно до їх написання, а не до норм вимови; швидкість читання в кілька разів нижча за норми.
	2	Учень/учениця читає, відриваючи окремі слова одне від одного, не завжди відділяє одне речення від іншого; припускається помилок на заміну, перестановку, пропуск (складів, слів); вимовляє в багатьох випадках слова відповідно до їх написання, а не до норм вимови; швидкість читання складає орієнтовно третину від норми.
	3	Читання характеризується певним рівнем зв'язності, який проте ще недостатній, як і темп, що наближається до половини норми. Допускається ще велика кількість помилок різного характеру.
Середній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають зі швидкістю, що наближається до норми, поділяючи текст на речення, пов'язуючи слова в реченні між собою, але читають не досить плавно і виразно, припускаючись помилок в інтонуванні, вимові тощо)	4	Учень/учениця читає, зі швидкістю, що дещо перевищує половину норми, поділяючи текст на речення, але припускається значної кількості помилок в інтонуванні речень різних типів; у поділі речень на смислові частини, неправильно ставить логічний наголос; припускається орфоепічних помилок; читання не досить плавне.
	5	Учень/учениця читає зі швидкістю, що наближається до норми, в основному правильно інтонуючи кінець речення, але припускається помилок у поділі речень на смислові частини, логічному наголошуванні слів, а також в інтонуванні речень певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу); припускається орфоепічних помилок; читання не досить плавне.
	6	Учень/учениця читає зі швидкістю, що відповідає нормі, правильно інтонуючи кінець речення, логічно наголошуючи слова, але робить окремі помилки в поділі речень на смислові частини та в інтонуванні речень певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу); припускається орфоепічних помилок; читання не досить плавне.

Достатній (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають плавно, з належною швидкістю, правильно інтонують речення і поділяють їх на смислові відрізки, але припускаються певних недоліків за деякими критеріями(вираження авторського задуму, виконання комунікативного завдання; норм орфоепії, дикції))	7	Учень/учениця читає зі швидкістю в межах норми, у цілому плавно, правильно інтонуючи речення певної синтаксичної будови (за програмою відповідного класу), роблячи логічні наголоси; поділ речення на смислові відрізки в цілому логічно правильний, але цей поділ не пристосований до особливостей слухацької аудиторії; емоційне забарвлення тексту в читанні відсутнє; є орфоепічні помилки.
	8	Учень/учениця читає швидко, плавно, досить правильно інтонуючи речення певних синтаксичних структур, роблячи логічні наголоси; поділ речення на смислові відрізки логічно правильний, але не завжди пристосований до особливостей слухацької аудиторії; темп, тембр, гучність читання не пов'язані з певним комунікативним завданням; емоційне забарвлення тексту наявне, але воно не виявляє авторського задуму; є орфоепічні помилки.
	9	Учень/учениця читає швидко, плавно, правильно інтонуючи речення різної синтаксичної будови; поділ речення на смислові відрізки та логічне наголошування слів правильні, але в окремих випадках темп, тембр, гучність читання не пов'язані з відповідним комунікативним завданням; емоційне забарвлення недостатньо виявляє авторський задум; можуть бути орфоепічні помилки.
Високий (Бали цього рівня заслуговують учні/учениці, які читають плавно, швидко, правильно інтонують речення і поділяють їх на смислові відрізки; добре відтворюють авторський задум, стильові особливості тексту, розв'язують комунікативне завдання; читають орфоепічно правильно, з гарною дикцією)	10	Учень/учениця читає виразно, з гарною дикцією; інтонація (поділ речень на смислові частини, логічне наголошування слів, мелодика речень різної синтаксичної будови), емоційне забарвлення, тембр, темп, гучність читання відтворюють авторський задум, стильові характеристики тексту, але в читанні можуть бути окремі недоліки(наприклад, недостатньо враховано комунікативне завдання, особливості слухацької аудиторії), незначні орфоепічні огріхи.
	11	Читання учня/учениці цілком відповідає усім зазначеним вище критеріям (глибоке проникнення у зміст прочитаного, бездоганне дотримання орфоепічних, інтонаційних норм, виразна передача авторського задуму, стильових характеристик тексту, врахування

		комунікативного завдання, особливостей слухацької аудиторії).
	12	Учень/учениця читає винятково виразно, з гарною дикцією; глибоко й тонко відтворюючи емоційне забарвлення, авторський задум, стильові характеристики тексту; вміло виконує комунікативне завдання, визначене вчителем або самостійно.

2. Читання мовчки

1. Перевіряються здатність учня/учениці читати новий для них текст із належною швидкістю, розуміти й запам'ятовувати після одного прочитування: фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему і основну думку, виразально-зображувальні засоби прочитаного твору; давати оцінку прочитаному.

2. Перевірка вміння читати мовчки здійснюється фронтально за одним із варіантів.

Учні/учениці читають незнайомий текст від початку до кінця, а відтак відповідають на запитання вчителя за змістом прочитаного. Учні/учениці повинні вислухати кожне запитання, варіанти відповідей на нього, вибрати один з них і записати лише його номер поряд із номером запитання.

У **5 класі** учням/ученицям пропонують 6 запитань за текстом з чотирма варіантами відповідей.

Запитання повинні торкатися фактичного змісту тексту, його причинно-наслідкових зв'язків, окремих мовних особливостей (переносне значення слова, виразальні засоби мови тощо), відображених у тексті образів (якщо є), висловлення оцінки прочитаного.

3. Матеріал для контрольного завдання: невідомі учням/ученицям тексти різних стилів, типів жанрів мовлення, що включають монологічне та діалогічне мовлення (відповідно до вимог програми для кожного класу). Текст добирається таким чином, щоб учні, які мають порівняно високу швидкість читання, витрачали на нього не менше 1 – 2 хвилини часу і були завантажені роботою.

Обсяг текстів для контрольного читання мовчки

Клас	Обсяг тексту для читання мовчки		Швидкість читання мовчки (слів за хвилину)
	художнього стилю	інших стилів	
5-й	360–450 слів	300–360 слів	100 – 150
6-й	450-540 слів	360-420 слів	110-180
7-й	540-630 слів	420-480 слів	120-210
8-й	630-720 слів	480-540 слів	130-240
9-й	720-810 слів	540-600 слів	140-270

Одиниця контролю: відповіді учнів/учениць на запитання тестового характеру, складені за текстом, що запропонований для читання, та швидкість читання.

Оцінювання читання мовчки

Оцінювання читання мовчки здійснюється за допомогою тестової перевірки: правильна відповідь на кожне із 6 запитань оцінюється двома балами. Якщо учень/учениця з певних причин не виконав/ла роботу, він/вона має пройти відповідну перевірку додатково задля того, щоб отримати відповідний бал.

IV. ПИСЬМОВО ВЗАЄМОДІЄ ТА ВИСЛОВЛЮЄТЬСЯ / ПИСЬМО (письмові переказ / твір / есе / диктант)

1. Перевіряється здатність учня/учениці:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається (письмово);

б) демонструвати вміння:

- будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод з кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо);
- урахувати мету спілкування, адресата мовлення;
- розкривати тему висловлювання;
- виразно відображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний;
- викладати матеріал логічно, послідовно;
- використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови;
- додержувати єдності стилю;

в) виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;

г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема:

- трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання;
- створювати оригінальний текст певного стилю;
- аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази;
- викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

2. Перевірка здатності **письмово** переказувати і створювати текст здійснюється фронтально: учням/ученицям пропонується переказати прочитаний учителем (за традиційною методикою або самостійно прочитаний) текст чи інший матеріал для переказу або самостійно написати твір.

1. Переказ / переказ із творчим завданням

Матеріалом для переказу (усного/письмового) можуть бути: текст, що читається вчителем, або попередньо опрацьований текст; самостійно прочитаний матеріал з газети, журналу, епізод кінофільму чи телепередачі, розповідь іншої людини про певні події, народні звичаї тощо. Якщо пишеться переказ із творчим завданням, учням/ученицям пропонується, окрім того, також завдання, що передбачає написання творчої роботи, обов'язково пов'язаної із змістом переказу.

Обсяг тексту для переказу

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
Обсяг тексту для переказу	100–150 слів	150–200 слів	200–250 слів	250–300 слів	300–350 слів
Обсяг творчого завдання до переказу, виконаного письмово	0,3–0,5 сторінок	0,3–0,5 сторінок	0,5–0,75 сторінок	0,5–0,75 сторінок	0,75–1,0 сторінок

Обсяг тексту для стислого чи вибіркового переказу має бути у 1,5– 2 рази більшим за обсяг тексту для докладного переказу. Якщо для контрольної роботи використовуються інші джерела, то матеріал добирається так, щоб обсяг переказу міг бути в межах пропонованих для певного класу норм.

Тривалість звучання усного переказу – 3– 5 хвилин.

2. Твір

Матеріалом для твору (усного/письмового) можуть бути: тема, сформульована на основі попередньо обговореної проблеми, життєвої ситуації, прочитаного та проаналізованого художнього твору; а також пропоновані для окремих учнів/учениць допоміжні матеріали (якщо обирається варіант диференційованого підходу до оцінювання).

Обсяг письмового твору з української мови

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
Кількість сторінок	0,5–1,0	1,0–1,5	1,5–2,0	2,0–2,5	2,5–3

Есе

Есе (есей) – самостійна творча письмова робота, ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушеність та емоційність викладу.

Види есе: вільне і формальне

Вільне	Формальне
<i>Ознаки:</i> невеликий обсяг (7-10 речень); довільна форма і стиль викладу зі збереженням структурованості тексту (вступ, основна частина, висновок); наявність позиції автора.	<i>Ознаки:</i> обсяг 120-200 слів логічна організація структури: наявність відповідних компонентів (тези, аргументи, приклади, оцінювальні судження, висновки); грунтовність викладу; наявність позиції автора.

Вільне есе обмежене в часі (5 – 10 і 10 – 15 хв). До нього доцільно вдаватися на кожному уроці й на різних етапах його: цілевизначення, закріплення, рефлексії тощо. Для написання формального есе виділяють більше часу: від 20 до 45 хвилин.

Види формального есе:

інформаційне (есе-розповідь, есе-визначення, есе-опис); *критичне*; *есе-дослідження* (порівняльне есе, есе-протиставлення, есе причини-наслідку, есе-аналіз).

Вимоги до формального есе

1. Обсяг – 1 – 2 сторінки тексту (120-200 слів).
2. Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.
3. Кожен абзац есе розкриває одну думку.
4. Необхідно писати стисло і ясно. Есе не повинно містити нічого зайвого, має нести лише інформацію, необхідну для розкриття ідеї есе, власної позиції автора.
5. Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до питання, яке обговорюється, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.
6. Есе повинно засвідчити, що його автор знає й осмислено застосовує теоретичні поняття, терміни, узагальнення, ідеї.
7. Есе повинно містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Структура есе

Есе складається з таких частин – *вступ, основна частина, висновок*.

Вступ – обґрунтування вибору теми есе.

Основна частина – теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій.

Висновок – узагальнення й аргументовані висновки до теми, підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині.

Критерії оцінювання письмових переказів / творів / есе

Бали	Рівні навчальних досягнень учнів	Мовне оформлення		Змістові помилки
		орфографічні пунктуаційні помилки	лексичні, граматичні стилістичні	
Початковий рівень				
1.	Побудованому учнем/ученицею тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи	15-16 і більше	13 і більше	Окремі речення
2.	Побудоване учнем/ученицею висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексика і граматична будова мовлення	13-14	12	Окремі фрагменти
3.	Учневі/учениці слід працювати над виробленням умінь послідовніше й чіткіше викладати власні думки, дотримуватися змістової та стилістичної єдності висловлювання, потребує збагачення та урізноманітнення лексика й граматична будова висловлювання	11-12	11	Менше ½ норми
Середній рівень				
4.	Висловлювання учня/учениці за обсягом складає дещо більше половини від норми і характеризується певною завершеністю, зв'язністю; розкриття теми має бути повнішим, ґрунтовнішим і послідовнішим; чіткіше мають розрізняватися основна та другорядна інформація; потребує урізноманітнення добір слів, більше має використовуватися авторська лексика	9-10	9	7
5.	За обсягом робота учня/учениці наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито,	7-8	8	6

	проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразнена основна думка, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим			
6.	За обсягом висловлювання учня/учениці сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але учневі ще слід працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції	5-6	7	5
Достатній рівень				
7.	Учень/учениця самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, вдало добирає лексичні засоби, але ще має вдосконалювати вміння чітко висвітлювати тему, послідовно її викладати, належно аргументувати основну думку	4	6	4
8.	Учень/учениця самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлювання, загалом ґрунтовно висвітлює тему, добирає переконливі аргументи на їх користь, проте ще має працювати над урізноманітненням словника, граматичного та стилістичного оформлення роботи	3	5	3
9.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати	1+1 (негруба)	4	2
Високий рівень				
10.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему, робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту	1	3	1
11.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з	1 (негруба)	2	-

	думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю			
12.	Учень/учениця самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю	-	1	-

Мовне оформлення перевірки письмових робіт

За письмове мовлення виставляють одну оцінку: на основі підрахунку допущених недоліків за зміст і помилок за мовне оформлення, ураховуючи їх співвідношення.

Оцінюючи письмові роботи (перекази, твори), враховують наявність:

- 1) орфографічних та пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації (перша позиція);
- 2) лексичних, граматичних і стилістичних помилок (друга позиція).

Загальну оцінку за мовне оформлення (МО) виводять таким чином: до бала за орфографію та пунктуацію додають бал, якого заслуговує робота за кількістю лексичних, граматичних і стилістичних помилок, одержана сума ділиться на 2:

МО:	4	5	(7 + 8): 2 = 8 балів
	I+V —	Л+Г+С	

Під час виведення **єдиної оцінки за письмову роботу** до кількості балів, набраних за зміст переказу чи твору, додається кількість балів за мовне оформлення і їхня сума ділиться на 2.

При цьому, якщо частка не є цілим числом, вона заокруглюється в бік більшого числа.

Остаточний вигляд запису:

З — 4: 7 балів

МО — 4 – 5: 8 балів (7+8): 2 = 8 балів

Під час проведення уроків навчальних переказів/творів рекомендується на розсуд учителя здійснювати вибірково перевірку певного виду діяльності.

4. Диктант. Оцінювання правописних (орфографічних і пунктуаційних) умінь учнів/учениць

Основною формою перевірки орфографічної та пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий *диктант*.

1. Перевірці підлягають уміння правильно писати слова на вивчені орфографічні правила і словникові слова, визначені для запам'ятовування; ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації; належним чином оформляти роботу. Перевірка здійснюється фронтально за традиційною методикою.
2. Для контрольного текстового диктанту використовуються тексти, в яких кожне з опрацьованих протягом семестру правил орфографії та/чи пунктуації були представлені 3–5 прикладами.

Обсяг диктанту по класах

Клас	5-й	6-й	7-й	8-й	9-й
Кількість слів у тексті	90–100	100–110	110–120	120–140	140–160

Примітка. У визначенні кількості слів у диктанті враховують як самостійні, так і службові слова.

Критерії оцінювання диктанту

Рівні	Початковий			Середній			Достатній			Високий		
Бали	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Кількість помилок	15–16 і більше	13–14	11–12	9–10	7–8	5–6	4	3	1+1 (негруба)	1	1 (негруба)	-

Особливості оцінювання диктанту

1. Орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;
2. **Виправляються, але не враховуються такі орфографічні і пунктуаційні помилки:**
 - а) на правила, які не включені до шкільної програми;
 - б) на ще не вивчені правила;

- в) у словах з написаннями, що не перевіряються, над якими не проводилась спеціальна робота;
- г) у передачі так званої авторської пунктуації.
3. Повторювані помилки (помилка у тому самому слові, яке повторюється в диктанті кілька разів), вважається однією помилкою .
4. Однотипні (помилки на те само правило), але в різних словах вважаються різними помилками.
5. Розрізняють грубі і негрубі помилки; зокрема, до негрубих відносяться такі:
- а) у винятках з усіх правил;
 - б) у написанні великої букви в складних власних найменуваннях;
 - в) у випадках написання разом і окремо префіксів у прислівниках, утворених від іменників з прийменниками;
 - г) у випадках, коли замість одного знаку поставлений інший;
 - д) у випадках, що вимагають розрізнення **не** і **ні** (у сполученнях *не хто інший, як....; не що інше, як...; ніхто інший не...; ніщо інше не...*);
 - е) у пропуску одного із сполучуваних розділових знаків або в порушенні їх послідовності;
 - є) у заміні українських букв російськими.
6. П'ять виправлень (неправильне написання на правильне) прирівнюються до однієї помилки

3. ПИСЬМОВО ВЗАЄМОДІЄ

КИСІЛЬ І. А.

1 балл

- Частково відтворює висловлення різних письмових жанрів **ЗА ШАБЛОНОМ**;
- Будує окремі, не пов'язані між собою речення; лексика бідна;
- Частково коригує з допомогою вчителя.

ПОМИЛКИ:

I/V=15-16, ЛГС=9-10

2-3 бали

- Відтворює висловлення різних письмових жанрів **за шаблоном**;
- Будує лише окремі фрагменти висловлення;
- Відповідає на запитання щодо відповідності письмового висловлення меті;
- Частково коригує написане за допомогою вчителя;
- лексика і граматична будова мовлення бідна й одноманітна;
- За обсягом **робота** складає менше половини від норми;
- висловлювання не є завершеним текстом

ПОМИЛКИ:

I/V=11-14, ЛГС=9-10

4 бали

- Створює **ВЛАСНІ** висловлення різних письмових жанрів **за названим шаблоном і запису їх**;
- Письмове висловлювання за обсягом складає дещо більше половини від норми і характеризується уже певною завершенистю, зв'язністю
- коригує написане під керівництвом учителя;

ПОМИЛКИ:

I/V=9-10, ЛГС=7-8

5 балів

- створює **ВЛАСНІ** висловлення **за зразком**;
- За обсягом **робота** наближається до норми, у цілому є завершеною, тема значною мірою розкрита;
- Основна думка не проглядається, бракує єдності стилю;

ПОМИЛКИ:

I/V=7-8, ЛГС=7-8

6 балів

- Створює **ВЛАСНІ** висловлення **за зразком**, урахувавши мету та адресата;
- За обсягом висловлення сягає норми;
- Тема розкривається;
- Коригує з допомогою вчителя;

ПОМИЛКИ:

I/V=5-6, ЛГС=7-8

7 балів

- Створює **ВЛАСНІ** висловлення, урахувавши мету та адресата;
- самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст;
- вдало добирає лексичні засоби;
- частково коригує написане;
- Є відхилення від теми, порушення послдовності, основна думка не аргументується.

ПОМИЛКИ:

I/V=4, ЛГС=5-6

8 балів

- Створює **ВЛАСНІ** висловлення, урахувавши мету та адресата;
- Самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлення;
- Частково коригує написане.

ПОМИЛКИ:

I/V=3, ЛГС=5-6

9 балів

- Створює **ВЛАСНІ** висловлення, урахувавши мету та адресата;
- Аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту і завершенисть;
- Розкриває тему, обґрунтовує основну думку;

ПОМИЛКИ:

I/V=2, ЛГС=4-5

10 балів

- Створює **ВЛАСНІ** висловлення, урахувавши мету та адресата;
- Самостійно аналізує власний текст з огляду на його цілісність, повноту і завершенисть у передачі інформації, толерантність та академічну доброчесність;
- Коригує і уточнює власне висловлення;
- Ураховує комунікативне завдання, певним чином аргументує різні погляди на проблему;
- робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, додержанням стильової єдності і виразності тексту.

ПОМИЛКИ:

I/V=1, ЛГС=3

11 балів

- пункти 1-5 критерію на 10 балів;
- висловлює власну думку, зіставляє її з думками своїх однокласників, має пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази;

ПОМИЛКИ:

I/V=1(негруба), ЛГС=2

12 балів

- є індивідуальний стиль у написаному;
- добирає переконливі аргументи;
- робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю.

1-3 бали	4-6 балів	7-9 балів	10-12 балів
- Застосовує вид критичного читання “Читання для огляду”, щоб отримати загальну картину мети тексту; - Відповідає на окремі прості запитання за змістом почутого; - Використовує прості однотипні фрази; - Виконує завдання за зразком з допомогою вчителя; - Припускається змістовних і логічних помилок; - Відтворює частину інформації з тексту; - Висловлює окремі думки щодо прочитаного.	- Застосовує техніку “Читання з розумінням” (називає окремі ключові моменти/слова/фрази); - Застосовує техніку “Читання для огляду”, щоб отримати загальну картину мети тексту; “Читання з позначками” (знайома/нова/суперечлива інформація); - Відповідає на частину простих запитань за змістом тексту; - Висловлює емоційне ставлення до прочитаного; - Пояснює зміст прочитаного; - Працює за алгоритмом під керівництвом вчителя; - Розпізнає окремі проблемні ситуації.	- Виокремлює з тексту потрібну інформацію для виконання завдань; - Виконує частково-пошукові завдання за алгоритмом: 1. Визначає структуру тексту, рід та жанр; 2. Коментує порушені проблеми з урахуванням власного досвіду; 3. Характеризує поведінку персонажів, коментує їхні вчинки і висловлювання; 4. Коментує почуття і враження від прочитаного; 5. Висловлюється щодо актуальності та достовірності інформації; - Розв'язує проблемні ситуації під керівництвом вчителя; - Перетворює інформацію в різні форми повідомлень (графіки, таблиці, схеми, інтелектуальні карти, конспекти тощо); - Наводить доречні аргументи й приклади.	- Співвідносить зміст тексту з історичним і соціокультурним контекстом; - Аналізує позицію автора; - Розмежовує фактичну та суб'єктивну інформацію; - Поеднує інформацію з кількох текстів для створення власного або колективного творчого продукту; - Характеризує мовне оформлення тексту; - Розпізнає в тексті зображувально-виражальні засоби, ознаки авторського стилю; - Формулює логічні й послідовні висновки на основі аналізу теми, головної думки, характеристик персонажів тощо; - Пропонує варіанти інтерпретації образів, подій, ситуацій.

1. УСНО ВЗАЄМОДІЄ

ГРУПА	1-3 бали	4-6 б	7-9 балів	10-12 балів
	1 бал • відповідає на окремі запитання за змістом почутого, використовує однотипні фрази; • припускається суттєвих помилок; • виконує дії за наданням зразком з допомогою вчителя. 2 бали • відповідає на частину простих запитань; • припускається змістових і логічних помилок; • виконує частину завдань за наданням зразком з допомогою вчителя; • комунікує з іншими за потреби (прості однотипні фрази). 3 бали • відтворює частину інформації; • відповідає на прості запитання, припускається незначних змістових і логічних помилок; • виконує завдання за наданням зразком з допомогою учителя; • долучається до обговорення в групі; • висловлює думки простими фразами, уточнюючи інформацію.	4 бали • відтворює основну інформацію; • відповідає на прості запитання; • виконує завдання за зразком під керівництвом учителя; • підтримує спілкування в межах теми, використовуючи прості фрази. 5 балів • застосовує частину почутої інформації для виконання завдань; • відповідає на запитання за змістом почутого; • виконує завдання за алгоритмом під керівництвом учителя; • долучається до спілкування в групі. 6 балів • виконує завдання за алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; • розпізнає з допомогою вчителя проблемні ситуації; • висловлює окремі припущення; • висловлюється в межах теми без утруднення.	7 балів • виконує окремі частково-пошукові завдання за алгоритмом; • розпізнає проблемні ситуації і розв'язує їх з допомогою вчителя; • наводить окремі аргументи на підтвердження думки. 8 балів • порівнює за критеріями почуте; • добирає із запропонованих способів вирішення проблемної ситуації; • виконує окремі пошукові завдання за алгоритмом; • працює в групі, за потреби звертаючись по допомогу; • залучається до обговорення, наводить аргументи й приклади щодо почутого. 9 балів • аналізує інформацію за визначеними критеріями; • перетворює почуте в різні форми повідомлень; • обґрунтовує зв'язок почутого з власним досвідом; • обмінюється інформацією щодо теми; • наводить доречні аргументи.	10 балів • інтегрує істотну й потрібну для виконання завдань інформацію; • виконує пошукові й окремі творчі завдання; • обирає доцільний спосіб розв'язання проблемних ситуацій; • переконливо аргументує свою позицію. 11 балів • узагальнює інформацію, оцінює її за визначеними критеріями; • виконує пошукові й творчі завдання; • комбінує різні способи виконання завдань у нестандартних ситуаціях; • взаємодіє в групі, розвиває ідеї учасників; • логічно аргументує. 12 балів • оцінює інформацію, доцільно використовує в різних ситуаціях; • виконує пошукові, творчі завдання; • ураховує ризики й наслідки; • демонструє толерантність до різних поглядів; • надає роз'яснення за потреби іншим учасникам.

Види діяльності Група 4 «Досліджує мовлення» (література)

Пошук невідомих слів	Поділ тексту на частини	Аналіз індивідуальних авторських засобів
Тлумачення слів	Формулювання теми, основної думки	Підбір заголовка
Добір синонімів	Стиль, тип мовлення	Поділ тексту на нову і знайому інформацію
Добір антонімів	Синтаксичні особливості тексту (які переважають за будовою речення, за метою висловлювання...)	Пошук і записування речення за відповідною схемою.
Засоби художньої виразності (епітети, порівняння, метафори тощо...)	Морфологічні особливості тексту (з'ясувати якою частиною мови є слово, назвати <u>грам.ознаки</u>)	Вказати головні та другорядні члени в реченні
Запис числівників із тексту словами	Визначення способів творення виділених слів	Відмінювання словосполучень/ слів
Розбір слова як частини мови	Відновлення тексту з пропущеними словами	Пошук лексичних помилок